

LISA 2. KANEPI VALLA HETKEOLUKORRA JA KAASAMISPROTSESSI ÜLEVAADE

Hetkeolukorra ülevaate koostamiseks kasutati valla olemasolevat statistikat, avaliku küsitluse kaudu kogutud elanike sisendit ning teemade kaupa (majandus- ja elukeskkond, sotsiaalhoolekanne ja tervishoid, haridus ja noorsootöö, kultuur, sport ja kogukond ning juhtimine, koostöö ja valla kuvand) kaasatud valdkonnas tegutsevaid inimesi.

Kaasatud huvigrupid		Muud materjalid, millest arengukava lähtub
<p>Vastajad Valla elanikud (n=74)</p>	<p>Kanalid Avalik arengukava küsitlus Valla rahvatervise profiili küsitlus Kaasamis-seminarid</p>	<p>Riiklikud strateegiadokumendid Kultuuri arengukava 2021-2030 Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 Sidusa Eesti arengukava 2021-2030 Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030 Heaolu arengukava 2023-2030 eelnõu Siseturvalisuse arengukava 2020-2030 Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 Noortevaldkonna arengukava 2021-2035 Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon (2002) Üleriigiline planeering Eesti 2030+ Energiamaajanduse arengukava aastani 2030</p> <p>Uuringud Riigikontrolli aruanne “Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel” (2020) Eesti väikeasulate uuring (2019) Eesti tööstusalade analüüs (2018) Uuringu “Omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest” lõpparuanne (2020) Kanepi valla ettevõtjate hinnangud ettevõtluskeskkonnale kohalikus omavalitsuses ja ootused selle edendamisel (2021)</p>

		<p>Maakondlikud strateegiadokumendid</p> <p>Põlvamaa arengustrateegia 2035+</p> <p>Põlvamaa tervise ja heaolu ülevaade 2022</p> <p>Põlvamaa maakonnaplaneering 2030+</p> <p>Kanepi valla strateegilised dokumendid</p> <p>Kanepi valla arengukava 2019-2026 ja eelarvestrateegia 2022-2025</p> <p>Kanepi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kava aastateks 2019-2030</p> <p>Kanepi, Kõlleste, Laheda, Valgjärve ja Vastse-Kuuste valla ühise jäätmekava 2016 – 2020 vastuvõtmine</p> <p>Kanepi valla terviseprofiil aastateks 2015-2019</p> <p>Kanepi aleviku soojusmajanduse arengukava aastateks 2016-2026</p> <p>Kõlleste valla Krootuse küla soojusmajanduse arengukava aastateks 2017-2030</p> <p>Valgjärve valla Saverna küla soojusmajanduse arengukava aastateks 2016-2026</p> <p>Riiklikud andmebaasid</p> <p>Päästeameti andmebaas</p> <p>Statistikaameti andmebaas/juhtimislaud</p> <p>Minuomavalitusus.fin.ee</p>
--	--	---

Töörühmade koosseisud		
Majandus- ja elukeskkond	Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid	Haridus ja noorsootöö
<ul style="list-style-type: none"> • Vallavanem Mikk Järv • Majandusosakonna juhataja Rain Sangernebo • Kanepi Varahalduse juhataja ning volikogu majandus- ja eelarvekomisjoni esimees Tiit Rammul 	<ul style="list-style-type: none"> • Sotsiaalosakonna juhataja Terje Lihtsa • Sotsiaaltöö spetsialist Tiia Urm • Sotsiaaltöö spetsialist Riina Marran • Sotsiaaltöö spetsialist 	<ul style="list-style-type: none"> • Haridus- ja noorsootööspetsialist Eda Tarend • Arendusspetsialist Merlika Niidumaa • Saverna Põhikooli direktor Tiit Tammaru

<ul style="list-style-type: none"> • Finantsosakonna juhataja Kaida Vool • Majandusspetsialist Ülar Kõrge (kuni 1. oktoobrini) • Keskkonnaspetsialist Urmas Kolina • Maaspetsialist Kadri Kaska • Arendusspetsialist Merlika Niidumaa • Ehitusspetsialist Peep Potter 	<p>Küllike Kaldoja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lastekaitsepspetsialist Külli Oja 	<ul style="list-style-type: none"> • Saverna lasteaed Sipsik direktor ning valla volikogu haridus- ja noorsookomisjoni liige Inge Tamm • Põlgaste lasteaed Sinilill direktor Kristiina Kaljurand • Kanepi Gümnaasiumi direktor Diana Leenurm • Kanepi noortekeskuse juhataja Kaisa Potter
---	--	---

Kultuur, sport ja kogukond

Juhtimine, koostöö ja valla kuvand

<ul style="list-style-type: none"> • Kultuuri ja avalike suhete spetsialist Kerli Koor • Spordispetsialist Jüri Härtsmann • Volikogu kultuuri- ja spordikomisjoni esimees, vabakutseline näitleja ja lavastaja Tarmo Tagamets 	<ul style="list-style-type: none"> • Vallavanem Mikk Järv • Valla volikogu esimees Piret Rammul • Volikogu majandus- ja eelarvekomisjoni liige Marek Kamla • Volikogu majandus- ja eelarvekomisjoni liige Kaido Kõiv • Volikogu sotsiaal- ja tervishoiukomisjoni esimees, Riigikogu liige Andrus Seeme • Valla kultuuri ja avalike suhete spetsialist Kerli Koor
--	--

Kaasamiseminaridel osalenud inimesed

Majandus- ja elukeskkond

Sotsiaalhoolekanne ja tervishoid

<ul style="list-style-type: none"> • Kanepi valla jäätmejaamade operaator Ly Kamja • Kanepi Vallavalitsuse liige/MTÜ Maaritsa esindaja Heli Peetsmann • OÜ Kanepi Aiand esindaja Margus Vahtramäe 	<ul style="list-style-type: none"> • Põlgaste pansionaadi direktor Marika Drenkhan • Kanepi lasteaia direktor Riina Reest • Eakate klubi Ajaring esindaja Meedi Haabma • Naiskodukaitse ringkonna esinaine Kersti Kõrge • Kanepi noortekeskuse juhataja Kaisa Potter
--	---

Haridus, noorsootöö, kultuur, sport ja kogukond

- Kanepi noortekeskuse endine juhataja Kadri Kiho
- Karilatsi Vabaõhumuuseumi juhataja Margit Pensa
- MTÜ Prangli Külaseltsi esindaja Anu Kuldmägi
- volikogu kultuuri- ja spordikomisjoni aseesimees, Maaritsa kultuurimaja juhataja Astra Kittus
- volikogu haridus- ja noorsootöö komisjoni liige, MTÜ Kooraste Küla Seltsi esindaja Urmas Kivirand
- MTÜ Ihamarulased esindaja, ettevõtja Aivar Täpsi

KANEPI VALLA ÜLDSEIS

Rahvastik

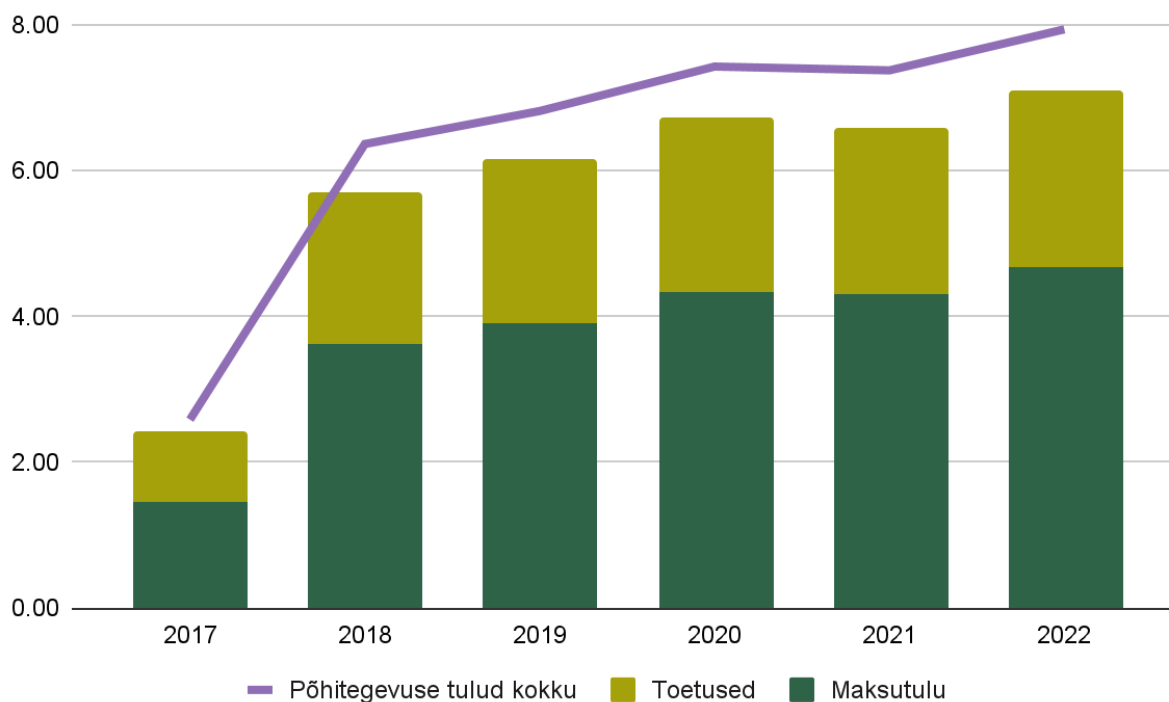
Kanepi vallas elab 01.09.2022 seisuga 4810 inimest. Rahvastikuprognooosi andmetel elab aastal 2030 Kanepi vallas 5230 inimest. Sealhulgas:

- lasteaia kuni gümnaasiumiealiste elanike arv on hetkel 542 ning tõuseb 2030. aastaks 589ni (8,7%),
- vanemaealiste (üle 64-aastaste) elanike arv on hetkel 1173 ning suureneb 2030. aastaks 1737-ni,
- tööealiste elanike arv on 2888 ning aastaks 2030 väheneb nende arv 2798-ni.

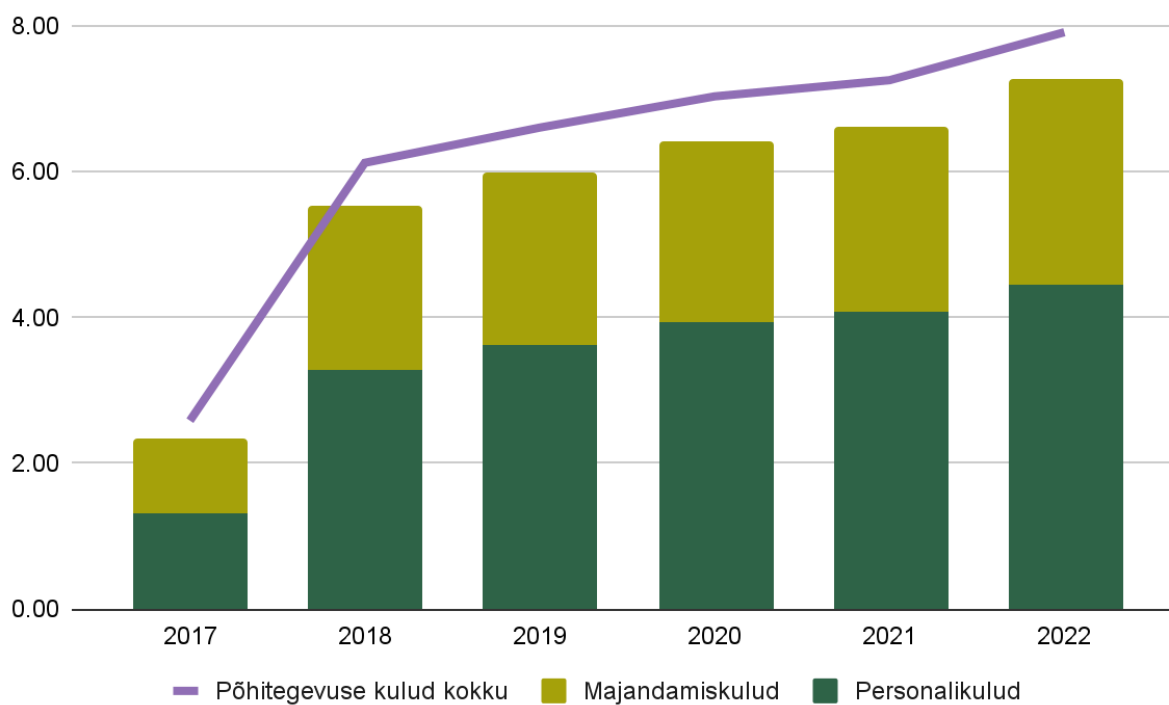
Rahvastikuprognooos näeb ette vajadust lasteaia- ja koolikohtade kasvuks ja laste ja noorte tugiteenuste mahu suurendamisele. Samuti eeldab vanemaealiste elanike arvu suur tõus ka sotsiaal- ja tervishoiuteenuste võimekuse kasvu. Samal ajal tuleb arvestada, et tööealiste elanike arv väheneb, mis tähendab, et haridus- ja sotsiaalteenuste tagamiseks tuleb ka selleks vajaliku tulubaasi leidmisega tegeleda.

Rahanduslik seis

Kanepi valla eelarve on viimase viie aasta jooksul teinud läbi märgatavad muutused. Võrreldes haldusreformiaegse perioodiga on valla eelarve enam kui kolmekordistunud 2,6 miljonilt 7,9 miljonile, millest suurema osa moodustavad maksutulu (peamiselt füüsilise isiku tulumaks) ning toetused. Samasugust arengut näeme ka vallavalitsuse kulutuste struktuuris, kus põhilisteks kulukohtadeks on majandamine ja personal.

Kanepi vallavalitsuse põhilised tuluallikad 2017-2022 (miljonit eurot). Allikas: Kanepi vallavalitsus

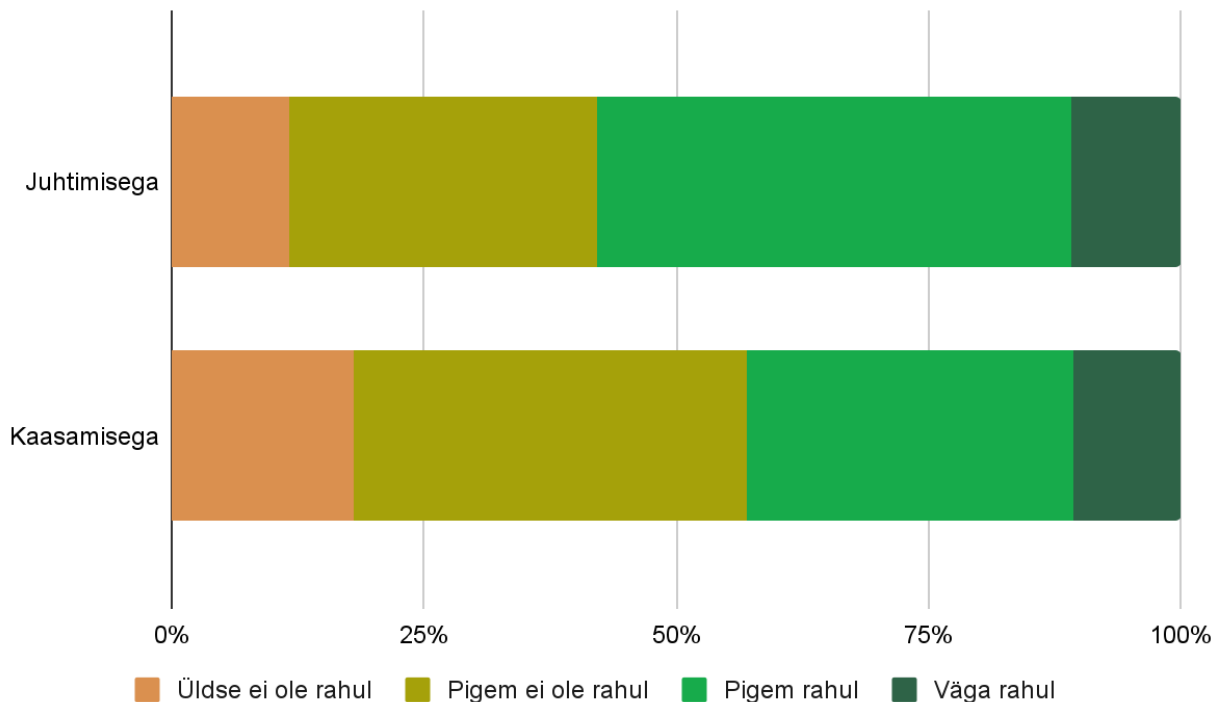

Kanepi vallavalitsuse põhilised kuluallikad 2017-2022 (miljonit eurot). Allikas: Kanepi vallavalitsus

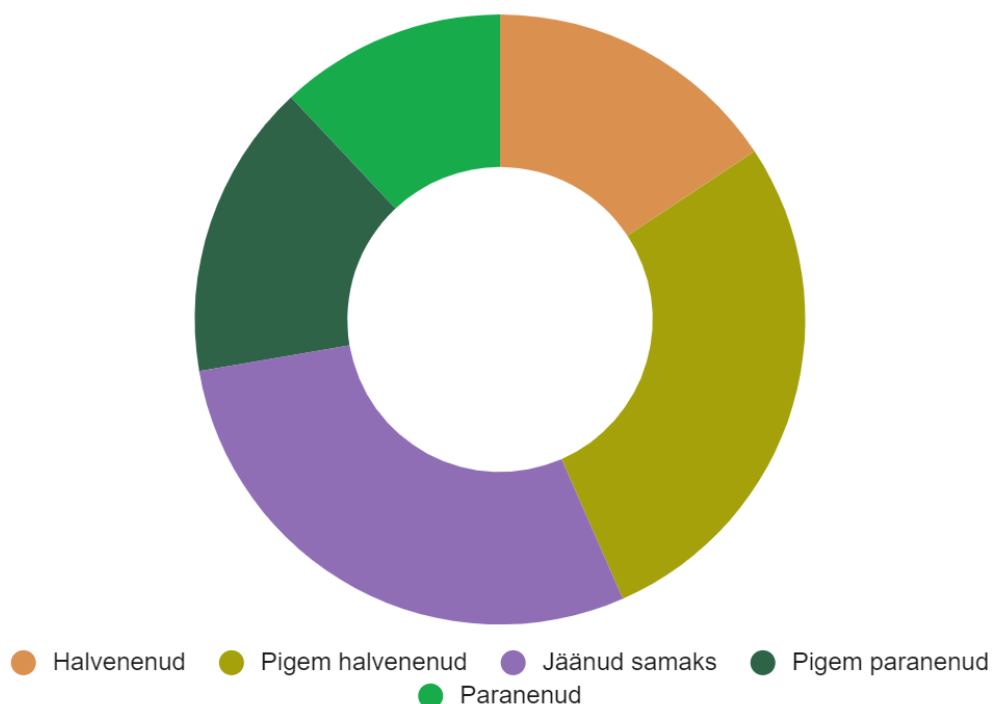
VALLA JUHTIMINE, KOOSTÖÖ JA KUVAND

Statistiline ülevaade

Statistikaameti andmetel oli 2020. aasta seisuga pisut vähem kui 60% elanikest valla juhtimisega rahul. Viimase kolme aasta jooksul toimunud muutusi juhtimises pidas siis arenguteks paremuse poole ainult pisut üle veerandi vastanutest ning kogunisti üle 40% vastanutest hindas, et juhtimise kvaliteet on halvenenud. Samuti ei olnud peaaegu 60% vastanutest rahul kaasamisega valla arengu kavandamisse. Töörühma hinnangul on need tulemused aga nüüdseks aegunud ning seostati neid haldusreformijärgse üleminekuperioodi raskustega, mis on nüüdseks ületatud.

Kanepi valla elanike hinnang valla juhtimisele ja kaasamisele valla arengu kavandamisse (2020). Allikas: Statistikaamet.

Kanepi valla elanike hinnang juhtimise muutusele viimase kolme aasta jooksul (2020). Allikas: Statistikaamet.

Valdkondlikud suundumused

2002. aastal Riigikogu poolt vastu võetud **Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni** järgi tuleb avaliku sektori ja kodanikuühiskonna vahelist koostööd arendada järgmises neljas valdkonnas.

- **Tunnustamise ja esindamisega**, luues muu hulgas suhtluseks vajalikud vastastikused kanalid ning tekitades võimalused kodanikuühiskonna organisatsioonidel osaleda mittepoliitilistes avalikes kogudes.
- **Partnerlus**, mida iseloomustaks usalduslikuks koostööks vajaliku teabe vahetamine, valmisolek kokkulepetest kinni pidada ning piirdumine konstruktiivse kriitikaga (eriti avalikkuse ees).
- **Poliitikate väljatöötamine üheskoos** nii, et avalik võim konsulteerib kodanikeühendustega.
- **Vahendid** nii kodanikualgatuse tugisüsteemi kui ka põhimõtete ja korra näol, kuidas avaliku sektori teenuseid delegeerida.

Sidusa Eesti arengukava 2021-2030 tegevussuuna “Kogukondlik Eesti” järgi on riik võtnud sihiks arendada asumi- ja külaseltside tegevust, muuta kohalikes omavalitsustes vabaühenduste rahastamine

läbipaistvamaks, aidata kohalikel omavalitsustel määratleda ja kaardistada koos kohalike elanikega oma kogukonnad, kaasata neid otsustusprotsessidesse ning toetada vabaühenduste võimekuse kasvu.

Eesti väikeasulate uuringu (2019) kohaselt on kohalikel omavalitsustel kohalike kogukondade ja kogukonnasisese koostöö tugevdamiseks oluline tähtsustada ja toetada oma liidreid ja eestvedajaid, sh erinevate koolitustega, luua koostöövorme ettevõtluse ja kogukonna vahel, sh teenuste koosloome kaudu, ning arendada kogukonnasisest demokraatiat ja selle pakutavaid teenuseid (nii vabatahtliku tegevuse kui ka palgatöö näol).

Põlvamaa arengustrateegias 2035+ on eraldi välja toodud nii tegevussuund “Tegusate ja võimekate kogukondade maakond” kui ka “Tunnustav ja positiivse brändiga maakond”, Esimene võtab sihiks kogukondade juhtide motivatsiooni ja pädevuse tõstmise, kogukondade toetusmeetmete kättesaadavaks muutmise ning partnerite kaasamise juhtimisse ja neile kogukondi puudutavate ülesannete delegeerimise. Teise arengusuuna all soovitakse luua toimiv maakondlik mainekujunduskava, korraldada maakonnaüleseid suurüritusi, ühistegevusi ning ühisturundust ning kasutada valdkondlikke eeskujusid ja edukaid saavutusi maakonna mainekujunduses.

Mis on valdkonnas hästi?

Rahandusministeeriumi andmete kohaselt on Kanepi valla valitsemise tugevamateks külgedeks ametnike töötasu ja haridustase, avatud, läbipaistev ja koostööaldis valitsemine ning suuresti ka finantsiline jätkusuutlikkus. Valla küsitluse, kaasamisseminaride ja tööühmas osalenute hinnangute järgi on vallal ka tugevusi nii kogukonna kui ka turismivõimaluste poolest.

- **Kogukondliku aktiivsuse** poolest tõsteti esile valla elanike aktiivset vabatahtlikku tegevust (Kaitseliidus, Naiskodukaitses, vabatahtlike päästjatena jne) ja osalust valla juhtimises ning oma piirkondlikult ühtseid ja omanäolisi külaliikumisi, mida vald aktiivselt toetab.
- **Turismi valdkonnas** peeti valla konkurentsieelisteks head logistilist asukohta, Siidrikoda, Postitee koostöövõrgustikku, Kanepi Kandi Kaup kaubamärki ning muidugi ka valla enda ainulaadset sümboolikat.

Mis on valdkonna arenguvajadused?

Ehkki Rahandusministeerium loetleb hulga arenguvajadusi omavalitsuse valitsemise valdkonnas, on suur osa neist töörühma liikmete hinnangul nüüdseks aegunud: riigihangete edukus on tõusnud, vald on üle läinud tulemuspõhisele eelarvele, volikogu ja vallavalitsus on arvestanud revisjonikomisjoni aruannetega oma otsuste langetamisel ning ka kriisijuhtimise valdkonnas on olemas kõik vajalikud struktuurid, hädaabiplaanid, koostöös äri- ja kolmanda sektoriga koordineeritakse oma tegevust nii maa- kui ka piirkondlikult. Rahandusministeeriumi andmetest peeti aga endiselt relevantseks lõhet ametnike ja muude valla töötajate töötasudes, sisekontrolöri või -audiitori puudumist ning valitsemiskulude suurt osakaalu valla eelarves. Viimast kaht peeti aga mingil määral paratamatuks valla väiksuse tõttu.

Valla arengukava küsitluse, kaasamisseminaride ja töörühma hinnangul on vallal omajagu võimalik areneda järgmistes tahkudes.

- **Valla juhtimises** peeti vajalikuks kaasata sellesse noori ning kaasajastada allasutuste IT taristut. Esimesega seejuures juba tegeletakse, püüdes tekitada noorteaktiivi ning võimalusel ka valla noortevolikogu.
- **Kogukonna võimestamise** juures peeti oluliseks jätkata valla sädeinimeste hoidmise ja tunnustamisega ning toetada (seejuures rahaliselt) senisest enam kogukonnateenuseid, valla MTÜ-de projektisuutlikkust ning aktiivset külaelu.
- **Turismi ja valla kuvandi** vaatepunktist peeti suurimaks arengukohaks Kanepi ainulaadse sümbolika, Kanepi Kandi Kauba kaubamärgi, suursündmuste (ökofestival, Rally Estonia, Kanepi Festival jne) ning vaatamisväärsuste (nt Pokumaa, Postitee, muuseumid jne) alaturundamist.

MAJANDUS- JA ELUKESKKOND

Statistiline ülevaade

Majandus- ja elukeskkonna valdkond hõlmab endas taristu, kommunaalmajanduse, avaliku ruumi, elamumajanduse, ettevõtluse ja keskkonna alavaldkondi.

- Alustades **ettevõtlusest**, on Statistikaameti andmete kohaselt Kanepi valla puhul tegemist suhteliselt elujõulise ettevõtluskeskkonnaga, kus ettevõtete sünnimäär (11,6%) ületab

märgatavalt nende surmamäär (7,2%). Kanepi valla ettevõtete surmamäär on seejuures üks madalamaid Eestis.

- Valdkondlikus töörühmas seostati nende kahe näitaja head seisu tiheda ühendatusega Tartu linnaga ning samuti regionaalseid toetusi.
- Valla ettevõtetest (2021. aasta seisuga 462) on kogunisti umbes kolmandik (145) hõivatud põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi sektoris, millele järgnevad hulgi- ja jaekaubandus (sj mootorsõidukite ja mootorrataste remondi (57)), ehituse (54), töötleva tööstuse (39) ja kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse valdkonnad (38).
- **Ülejäänud alavaldkondades** on Rahandusministeeriumi andmetel puudujääke elanikkonna rahuloluga valla erinevate aspektidega (mõõdetuna viie palli skaalal): elanikkonna rahulolu rohealade piisavuse ja ligipääsetavusega ning välisõhu kvaliteediga on alla 4, arhitektuuri ja miljöö, avalike alade, jalgsi ja jalgrattaga liikumise võimalustega, sõiduteede ja tänavate ning jäätmete liigiti sorteerimise võimalustega on alla 3,5. Rahandusministeeriumi ideaal on seejuures, et kõigi nende mõõdikute sihtnäitaja oleks vähemalt 4.
 - **Töörühma hinnangul** on hinnang arhitektuurile ja miljööle seotud ilmselt Kanepi aleviku ning ligipääsetavuse puhul üldiselt valla vanemate remontimata ja renoveerimata hoonetega. Rohealade ja jäätmemajanduse puhul oldi arvamusel, et suuri edusamme valdkonnas on viimasest mõõtmisest saati nüüdseks juba astunud ning olukord on kindlasti paranenud. Madalamat rahulolu jalgsi-, kergliiklus- ja sõiduteedega seostati valla hajaasustusest tingitud raskustega kõvakattega teede võrku igale poole laiendada ning ka riigiteede enda seisuga (mida vald kontrollida ei saa).

Valdkondlikud suundumused

Kanepi vald on Rahandusministeeriumi andmetel rahvastiku hajutatusest väga tagamaaline omavalitsus, mis tingib olulisel määral ka riiklikud suunised valla arendamiseks.

Üleriigilise planeeringu Eesti 2030+ kohaselt on maa-asulad pideva rahvastiku kahanemise, vananemise ning teeninduskohtade vähenemise ohus, millele vastukaaluks on oluline sidustada neid oma maakonnakeskuste ja suuremate linnadega toimepiirkondade sees ning leida oma nišš, spetsialiseerudes riigi ja võimalusel rahvusvahelises tööjaotuses.

Pühasustuse alalhoidmiseks on vaja tagada aasta ringi sõidukõlblik avalik teedevõrk, võimalus liituda mõistliku hinna eest elektrivõrguga, kiire andmesidevõrguga ja saada joogivett, samuti tagada esmatähtsate teenuste ja igapäevase ühistranspordiühenduse maakonna- või toimepiirkonna keskusega. Kuna hajaasustuse tõttu jääb peamiseks transpordiliigiks paratamatult eratransport, siis ühistransporti korraldades on oluline suurendada selle ökonoomsust, kasutades sobivat bussiveeremit, kohandades sõiduplaani, pakkudes alternatiivlahendusi marsruudi, sõiduplaani või liiklusvahendite näol või siis võttes kasutusele paindlikke ja nutikaid lahendusi nagu ettetellitav ühistransport.

Eesti tööstusalade analüüsi (2018) kohaselt on Kanepi vald selgelt osa Tartu, mitte Põlva toimepiirkonnast. Ehkki Põlvamaa on oma tööstuspotentsiaali poolest Eesti maakondade tagumises otsas nii geograafilise asendi, taristu, tööjõu kui ka industriaalse tausta ja atraktiivsuse poolest, on selles väljakujunenud toimiv tööstusala Põlgastes, mida analüüs soovib edasi arendada, kaasajastada ja aktiivselt turundada, ning perspektiivse tööstusalana pakuti välja ka Krootuse tööstusala seda ümbritsevate katlamaja, jäätmejaama, alajaama ja asulasse rajatud üürimaja tõttu.

Energiamajanduse valdkonnas on riik võtnud valdkondlikus **arengukavas aastani 2030** kuus sihti, mis puudutavad otseselt ka kohaliku omavalitsuse tegevust:

- säilitada kaugküttesüsteeme piirkondades, kus need on kestlikud ja võimelised pakkuma tarbijatele soodsaid ja keskkonnanõudeid arvestavaid energialahendusi;
- võtta soojuse tootmisel rohkem kasutusele taastuvaid energiaallikaid (sihiks 80%);
- hoida elektrikatkestuste keskmist kogukestust minutites tarbimiskoha kohta aastas alla 90 minuti;
- suurendada märgatavalt olemasolevate hoonete energiatõhusust;
- tagada, et uued hooned vastaksid liginullenergiahoonete energiatõhususarvu väärtusele ning
- vähendada primaarenergia tarbimist kaug- ja lokaalküttes.

Ehkki ettevõtluse arendamine ei kuulu kohalike omavalitsuste korraldamise seaduse kohaselt kohaliku omavalitsuse ülesannete hulka, on see kohaliku majanduse turgutamise seisukohalt siiski oluline.

Riigikontrolli aruande “Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel” (2020) järgi ootavad ettevõtted omavalitsustelt peamiselt korras teid, koostööd planeerimistegevustes, kaasamist strateegilisse planeerimisse, nõustamist loamenetluses ning samuti piirkonna tutvustamist, ettevõtete tunnustamist, toimivat ühistransporti ning tööstusalade rajamist.

Samu ootusi kinnitab ka **uuring “Omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest”**, pannes samas suurema rõhu just piirkonna tuntuse suurendamist soosivatele turundustegevustele, omavalitsuse ametnike koolitamisele ettevõtluse toimimise mõistmiseks ning asjaajamise lihtsustamisele ja kiirendamisele. Neile lisaks ootab üle kahe kolmandiku ettevõtjatest kohalikult omavalitsusest noorte tööalast ettevalmistamist, koostöö vahendamist ettevõtjate ja ülikoolide vahel, ettevõtjate probleemide ja ettepanekute edastamist riigiasutustele ning taristu arendamist.

Mõlemas uuringus loetletud tegevuste olulisust just Kanepi valla kontekstis kinnitab ka **Paula Bogdanovi bakalaureusetöö “Kanepi valla ettevõtjate hinnangud ettevõtluskeskkonnale kohalikus omavalitsuses ja ootused selle edendamisel”** (2021), milles soovitati tõhustada suhtlust vallavalitsuse ja ettevõtjate vahel (nt ümarlaudade, ühiste arutelude ja ettevõtluspäevade kaudu), läheneda ettevõtjatele ja nõustada neid personaalsemalt ning üleüldiselt näidata välja suuremat huvi nende tegevuse vastu.

Maakondlikud arengusuundumused on kirjeldatud peaaesjalikult **Põlvamaa arengustrateegias 2035+**. Selle järgi peab Põlvamaa olema puhas, tervislik ja rahulik elu-, töö- ja puhkekeskkond, mille elanikud tulevad hästi toime ja saavad igakülgset arendada ning mille ettevõtjad vääriandavad kohalike ressursse nutikalt. Majandusarengu valdkonda peavad iseloomustama säästlikkus, nutikus ja konkurentsivõime ning maakonna taristu peab vastama elanike, ettevõtjate ja külaliste nõudmistele, säästma loodust ning soosima arengut.

Seda nägemust täpsustab **Põlvamaa maakonnaplaneering 2030+**, mis annab kohalikele omavalitsustele kandva rolli kolmes arengusuunas.

- **Asustusstruktuuri arendamisel** on oluline säilitada ja tugevdada keskuste võrku, toetada ettevõtlust, luues kaugtöövõimalusi, tagada teenuste kättesaadavus keskustes ning suunata asustust ja maakasutust kooskõlas haldusreformiga.
- **Ruumiliste väärtuste** valdkonnas tuleb tähtsustada maastikulisi ja kultuurilisi väärtusi ning toetada nende säilimist, tagada roheline võrgustiku toimimine ning kasutada väärtuslikke põllumajandusmaid säästvalt ja sihipäraselt.

- **Tehniliste võrgustike** arendamisel on olulisim tagada kvaliteetne andmeside (EstWin lairiba võrk ja viimase miili ühendused), parandada maanteede tehnilist seisundit, saavutades tolmuvabaduse, ning arendada kergliiklusvõrgustikku.

Mis on valdkonnas hästi?

Rahandusministeeriumi andmete kohaselt on Kanepi valla valdkondlikud tugevused järgmised.

- **Elamumajanduse** korraldus on süsteemne ning olemas on valdkonna arendamiseks vajalikud õigusaktid, toetusmeetmed ning vallavalitsuses tööl valdkondlik spetsialist. Abivajajatele on eluase tagatud.
- **Veemajandus** on korraldatud vallas üldiselt süsteemselt (on olemas vajalikud seda valdkonda reguleerivad õigusaktid), selle heaks toimimiseks on valdavalt olemas vajalik taristu, vee kvaliteet vastab riiklikele kvaliteedinõuetele ning elanikel on laialdased võimalused veevõrguga liituda.
- **Jäätmemajanduses** on jäätmejaamade lahtiolekuajad korraldatud paindlikult, seal võetakse jäätmeid vastu liigiti ning kogu vajalik info on kättesaadav valla kodulehel.
- **Teede ja ühistranspordi** valdkonna tugevusteks vallas on koostöö piirkondliku ühistranspordikeskusega, kõrge kõvakattega tänavate osakaal, kõrge investeringutase teedehitusse ning koolitranspordi korraldamine. Samuti on loodud võimalused tagasiside andmiseks teede probleemide kohta.
- **Keskkonna ja kliima** valdkonnas on võetud ette tegevusi, et energia- ja keskkonnasäästu projekte toetada, planeerida taastuenergiaalasid ja rohevõrgustikke. Samuti on elanikkond valdavalt rahul valla keskkonna puhtusega.
- **Ligipääsetavuse** valdkonnas on olemas eraldi kord kohandatud eluruumi tagamiseks ning samuti pakutakse vallas kohandatud sotsiaaltranspordi võimalust.
- **Soojusmajanduse** valdkonna mõttes räägib valla kasuks selle soojuse hind kaugküttesüsteemides, mis on Eesti keskmise ümber, ning samuti, et valla võrgupiirkonnad on tõhusa kaugküttemärgisega.

Kaasamiseminaride, küsitluse ja töörühma kohtumise põhjal jõuti ühele meelele, et valla valdkondlikud tugevused on järgmised.

- **Teede ja transpordi** osas on vallal olemas hea ja paindlik liinibussivõrk ja ühendus linnadega, on rajatud kergliiklusteid ning umbes 90% valla tänavatest on kaetud kõvakattega.
- **Avalikku ruumi** ilustavad renoveeritud külakeskused, infotahvlid üle valla ning ka erinevad spordirajatised ja mänguväljakud.
- **Looduskeskkond** on üldiselt puhas ja mitmekesine koos paljude korrastatud haljasalade ja külaparkide, metsade ja korralike supluskohadega.
- **Jäätmemajanduse** valdkonnas nõustuti Rahandusministeeriumis esitatud tugevustega, eriti selles osas, mis puudutas jäätmejaama avatust ja paindlikkust, ning samuti üldiselt valla elanike jäätmetega ümberkäimise kultuuri.
- **Ettevõtluse** seisukohast tuleb vallale kasuks selle hea logistiline asukoht, aktiivsed ettevõtjad, Postitee koostöövõrgustik ning samuti pakub suurt potentsiaali valla kiire interneti baasvõrgustik.

Mis on valdkonna arenguvajadused?

Samas on Rahandusministeeriumi andmetel Kanepi vallal selles valdkonnas ka omajagu arengukohti.

- **Elamumajanduse** probleemid seisnevad hoonete väheses energiatõhususes ning projekteerimistingimuste ning ehitus- ja kasutuslubade väljastamise tähtaegsuses.
- **Avalikus ruumis** on (nagu eelpool mainitud) arengukohti arhitektuuri, miljöö ning avalike alade välisilme parandamisega.
- **Veemajanduses** on hinnatud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni teenust kulukuselt jätkusuutmatuks ning juhitakse tähelepanu, et on ebapiisav ülevaade kohtkäitlussüsteemidest ja nende seisukorrast. Samuti puudub kanalisatsioonitorude lekete registreerimise süsteem. Samas juhtis töörühm tähelepanu, et valdkonda ei halda mitte vald, vaid piirkondlik pakkuja (AS Võru Vesi).
- **Jäätmemajanduses** on põhilisteks murekohtadeks valdkondlike õigusaktide puudumine, jäätmete ebapiisav ringlussevõtt ning piiratud võimalused pakendeid liigiti koguda. Töörühma sõnul hetkel aga kõigi nende küsimustega juba tegeletakse ning peagi ei tohiks need enam probleemiks olla.
- **Teede ja ühistranspordi** valdkonnas juhtis Rahandusministeerium tähelepanu valdkonna alareguleeritusele, info vähesele kättesaadavusele, ebapiisavale ühistranspordi kättesaadavusele (sh nõudeveole) ning liikluse ebapiisavale ohutusele (mida iseloomustab

keskmisest suurem hulk liiklusõnnetusi ja joores juhte). Töörühma sõnul on ühistranspordi korraldamine delegeeritud välisele pakkujale, kellega tuleb otsida võimalusi olukorra parandamiseks. Info kättesaadavuse olukord on töörühma sõnul aga nüüdseks parandatud. Teede ohutuse olukorda tunnustati samas tõesti problemaatiliseks.

- **Keskkonna ja kliima** valdkonnas on Rahandusministeeriumi andmetel puudujääke peaaesjalikult seoses info kättesaadavuse, ennetustegevuse ebapiisavuse ning valdkondliku spetsialisti puudumisega. Töörühma sõnul on need murekohad aga nüüdseks lahendatud (mida kinnitas ka valla keskkonnaspetsialisti osavõtt koosolekust).
- **Ligipääsetavuse** valdkonnas on suuri arengukohti ligipääsetavuse parandamisel nii raamatukogudesse, kultuurihoonetesse kui ka noortekeskustesse ja huviringidesse. Töörühma sõnul puudutab probleem laiemalt valla hooneid ja rajatisi ning on seotud nende vanuse ja ebapiisava renoveeritusega. Valla teenuste puhul on aga loodud keskkond individuaalseks lähenemiseks.

Kaasamiseminaride, küsitluse ja töörühma kohtumise põhjal tunnustati lisaks järgmisi arenguvajadusi.

- **Taristu ja avaliku ruumi** seisukohast tunti vajadust ehitada välja kiire interneti viimane miil, rajada Kanepi alevikku tankla ning tuua sinna rohkem pakiautomaate, uuendada ja arendada spordirajatisi, mänguväljakuid, laululavasid, külplatse ning rajada noortele suurematesse küladesse aktiivalasid. Toonitati ka, et valla suuremaid keskuseid tuleb planeerida ühtselt nii maastikuarhitektuuri, hoonestuse kui ka haljastuse seisukohast, korrastada ühiskondlikke hooneid ning arendada välja puhkealasid.
- **Teede ja transpordi** valdkonnas rõhutati vajadust arendada kergliiklusteid (eriti suunal Saverna-Valgjärve, Saverna-Krootuse, Saverna-Maaritsa, Erastvere-Põlgaste ning Krootuse-Ihamaru), korrastada teedevõrku, jätkata teede tolmuvabaks muutmisega, paigutada kõnniteede juurde rohkem istekohti, optimeerida koolibussi marsruuti (eriti Krootuse-Kanepi liinil) ning üldiselt arendada vallasisest ühistransporti.
- **Elamumajanduses** peeti vajalikuks suurendada elamufondi, suurendada elamukruntide energiatõhusust, kas lammutada või korrastada ka eraomandis olevaid lagunevaid hooneid ning jätkata hajaasustuse programmiga.
- **Soojusmajanduse** valdkonnas peeti ainsaks arengukohaks kaugküttevõrgu arendamist.
- **Ligipääsetavuse** vajadusi peeti samadeks Rahandusministeeriume infoga: tagada liikumispiirangutega inimeste ligipääs nii koolile, lasteaedadele kui ka kultuurikeskusele.

- **Ettevõtluse** turgutamiseks peeti oluliseks arendada edasi *Scenic Route*'i ideed, luua Kanepi Kandi Kaup kaubamärgiga toodete jaoks kohalikesse poodidesse eraldi lett ning luua valda ettevõtlust soosivat taristut (viimase miili väljaarendamine, Savernasse tööstusala loomine, teede rajamine ja korrashoid jne).
- **Jäätmemajanduses** nähti võimalike arengukohtadena kompostimisväljaku rajamist, jäätmekonteinerite, jäätmepressi ja puiduhakkuri soetamist jäätmejaamadesse, teavitustöö tegemist elanikkonna (eriti eakamate inimeste seas) ning ka järelevalve suurendamist.
- **Veemajanduses** tajuti ainsa olulise arengukohana vajadust tagada eakatele parem ligipääs veele ning võimalusel eelistada neid hajaasustuse programmis.
- **Looduskeskkonna** välisilme parandamiseks peeti vajalikuks korrastada parke (nt Kanepis, Krootusel, Valgjärvel jne), rajada rohkem matkaradasid, luua Kanepi terviserada ja rekreatsiooniala Ritsike palo metsa ning valgustada ja märgistada loodusradu. Lähendamaks loodust ja vallarahvast, pakuti välja ka idee arendada loodusharidust.

HARIDUS JA NOORSOOTOÖ

Statistiline ülevaade

Kanepi vallas tegutseb kohaliku omavalitsuse halduses kaks põhikooli, üks põhikool-gümnaasium ja neli lasteaeda. Õpilaste arv nii alus-, üld- kui ka keskhariiduses on Haridussilma andmetel viimase kümne aasta jooksul kasvanud.

- Alushariiduses osalevate laste arv on 194, mis on 22,3% võrra suurem kui 10 aasta eest.
- Põhihariiduses osalevate õpilaste arv on 308, mis on 10% võrra suurem kui 10 aasta eest.
- Keskhariidust omandavate õpilaste arv on möödunud aastakümnel kasvanud 21,15% (52 õpilastelt 63-le õpilasele).

Üldhariiduskoolide tulemuslikkust Kanepi vallas on Rahandusministeeriumi poolt hinnatud järgmiselt.

- Õpilaste rahulolu kooliga ja õppetööga on vähemalt 3,5/5 (eeskujulik 4/5).
- Vähemalt 65% põhikooli lõpetajatest jõuab keskhariiduseni 4 aastat pärast põhikooli lõpetamist (eeskujulik 95%).
- Vähemalt 75% lastevanematest on rahul enda kaasamisega üldhariiduskoolis (eeskujulik vähemalt 85%).

- Koolides ei toimu väljalangemist kolmanda kooliastme (7-9 kl) statsionaarses õppes.
- Õpilaste osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud on vähemalt 75% (eekujulik: 95%).

Haridustöötajate andmed pärinevad Haridussilmast ja Rahandusministeeriumi minuomavalitsus.ee portaalist. Nii alus-, üld- kui ka keskhariduses on õpetajate arv viimase kümne aasta jooksul kasvanud. Kanepi valla kahes põhikoolis ja ühes põhikool-gümnaasiumis töötab kokku 59 õpetajat. Valla neljas lasteaias on kokku 21 alushariduse õpetajat.

- Üldhariduses töötavate õpetajate arv on kümne aastaga kasvanud 18%.
- Alushariduse õpetajaid on kahe võrra rohkem kui 10 aasta eest.
- Rahandusministeeriumi andmete kohaselt on alla 39-aastaste õpetajate osakaal vähemalt 17% (eekujulik vähemalt 35%).
- Haridussilma andmetel on 49.15% õpetajatest vanemad kui 50 aastat ning 28.81% õpetajatest vanemad kui 60 aastat.
- Rahandusministeeriumi andmete kohaselt vastab 80-87,5% õpetajatest kvalifikatsiooninõuetele (eeskujulik 95%).
- Rahandusministeeriumi andmetel vastab kooliõpetajate töötasu vähemalt õpetaja töötasu alammäärle (eeskujulik vähemalt 120% Eesti keskmisest palgast). Alushariduses on õpetajate töötasu vähemalt 80% alammäärast (eekujulik vähemalt 100%).

Noorsootööga tegelevad Kanepi vallas kaks noortekeskust ja kaks noortetuba. Noorsootöötaja tööle võtmisel on nõueteks erialane haridus või selle omandamine või eelnev noortega töötamise kogemus, kuid puudub otsene kvalifikatsiooninõue nagu õpetajatel. Nõude seadmist takistab ka see, et noorsootöötajad tihti vahetuvad kiiresti (mis pole alati negatiivne, arvestades, et liigutakse vallas teistele positsioonidele). Osalusaktiivsus huvihariduses on vähemalt 15% (eeskujulik vähemalt 30%). Vallas on olemas noorteaktiiv, kuid neist noortevolikogu moodustatud pole.

Valdkondlikud suundumused

Haridusvaldkonna arengukavas on sõnastatud järgmised põhimõtted, mille järgi tuleks haridust 2035 aastani arendada:

- taristu kooskõlla viimine nüüdisaegse õpikäsitusega, arvestades ruumikvaliteedi põhimõtetega, sh aja- ja asjakohasuse, ligipääsetavuse, kohandatavuse, säästlikkuse ja tõhususe, keskkonnasõbralikkuse, ohutuse, tervislikkuse jm-ga;
- lasteaedade võimekuse tõstmine erivajadusi varakult märgata, kvaliteetsete tugiteenuste pakkumine;
- mitteformaal- ja informaalõppe suurem arvestamine formaalõppes;
- KOVi poolt info kättesaadavuse ja toe tagamine täiskasvanule elukestvas õppes osalemiseks;
- nüüdisaegse õpikäsituse süsteemne rakendamine;
- vaimselt ja füüsiliselt turvalise ning liikumist soodustava õppekeskkonna loomine.

Noortevaldkonna arengukavas on sõnastatud järgmised põhimõtted, mille järgi tuleks noortevaldkonda 2035 aastani arendada järgmiseid tegevussuundi:

- noorte ja nende pakutud lahenduste ja ideedega arvestamine;
- noorte annete ja tugevuste avastamine ning arendamine;
- noorte ettevõtlikkuse, loovuse ja ideede toetamine;
- kvaliteetse noorsootöö kättesaadavuse tagamine;
- noorsootöö arengu järjepidev toetamine;
- noortevaldkonna töötajaskonna pädevuste arengu ja järelkasvu soodustamine;
- noorte eemale- ja üksijäämise riski vähendamine;
- noorte riskikäitumise ja tõrjutusriski põhjuste mõistmine ning teenuste disainimine noorte tegelike vajaduste põhjal.

Mis on valdkonnas hästi?

Avalikus küsitluses ja üldhariduse valdkonnas läbiviidud fookusgrupis osalenud töid välja järgnevad punktid kui olulised tugevused Kanepi valla üldhariduses.

- Arvestades valla väiksust ja rahvaarvu, on tugevuseks, et vallas on olemas gümnaasium, mitu põhikoolid, lasteaeda ja noortekeskust.
- **Lasteaadades** laste arv kasvab, kuid samal ajal ei ole järjekord liiga suur. Lasteaiakohtade tagamiseks on alates oktoobrist 2022. avatud uus rühm Kanepi lasteaias. Samuti tegeletakse Saverna lasteaiale ühe rühmaruumi juurde saamisega.

- **Haridus on astmeti ja liigi kättesaadav** - valla lastele võimaldatakse omandada alusharidus tasuta, valla noortel on võimalus saada mitmekesisest tasuta huviharidust ja -tegevusi, sh kultuuri- spordi- ning loodus- ja tehnoloogiavaldkonnas. Hariduse ja huvihariduse kättesaadavusele aitavad kaasa nii kooli- kui ühistransport ja lastevanemate poolt pakutav transport.
- **Haridustaristu** seisukord on hea või rahuldav, vald pidevalt aga võtab ette taristu korrastamist ja uuendamist.
- Väikesed klassid võimaldavad **personaalset** lähenemist õppes.
- Koolid osalevad **rahvusvahelistes projektides**, et arendada õpilaste keeleoskust ja üldpädevusi.
- **Töötajad** osalevad aktiivselt täiendusõppes.
- Koolis on võimalus saada **tasuta koolilõunat** ka IV kooliastmes.
- Valla haridusasutused teevad omavahel **koostööd**.
- **Tunnustatakse** haridustöötajaid ja haridusvaldkonna tegusid ja õpilasi (sh lasteaed)

Mis on valdkonna arenguvajadused?

Avalikus küsitluses ja üldhariduse valdkonnas läbiviidud fookusgrupis osalenud töid välja järgnevad punktid kui olulised arenguvajadused Kanepi valla üldhariduses.

Valdkonnaüleused arenguvajadused

- **Tugiteenuste** kättesaadavuse parandamiseks tuleks värvata vajalikud tugispetsialistid ja leida võimalused, kuidas pakkuda haridusasutustega koostöös neile atraktiivseid ja arendavaid töötingimusi.
- Vaja on **ühistranspordi** marsruuti optimeerida või leida uusi lahendusi, et lapsed ja noored saaks Kanepi Gümnaasiumisse tulla ja huviringides osaleda vajalik - näiteks oleks vajalik ühendus Krootuse ja Kanepi vahel.
- Tuleks tagada huviringides osalemise võimalused igale vanusegrupile (sh eelkooliealistele kui täiskasvanutele).
- Vallas ja haridustaristu läheduses olevaid **mänguväljakuid** tuleks uuendada ja muuta neid turvalisemaks.

- Elukestva õppe edendamiseks tuleks tuua enam täienduskoolitusi Kanepi rahvale kohapeale või muuta need elanikele kättesaadavaks.

Alusharidus peab kohanema lasteaedadesse õppima asuvate laste arvu kasvuga, mistõttu tuleks ruumikitsikuse lahendamiseks tegeleda kõikidest lasteaedades (Krootuse, Saverna, Põlgaste) ruumide laiendamisega.

Põhi- ja gümnaasiumiharidus

- Kanepi gümnaasiumi hoonet tuleks renoveerida (sh aula ja staadion, fassaad, katus, ventilatsioon.) Vajadus on luua gümnaasiumi hoone juurde valla elanikele spordihall, mis päeval oleks kooli kasutuses, kuid õhtul oleks avatud kogukonnale. Ruumides võiks olla lisaks ka noortekeskus ja raamatukogu.
- Saverna põhikooli osas tuleks ette võtta peahoone fassaadi ja staadioni renoveerimine, ventilatsioon parandamine ning kõrvalhoone energiatõhustamine, renoveerimine ning ühendamine peahoonega.
- Tuleks rajada õuesõppeklasse iga haridusasutuse juurde ning rattaparklaid või -majasid hoonete juurde.

Noorsootöö, sh huviharidus ja huvitegevus

- Kanepi noortekeskusele oleks vaja suuremaid ruume, selle lahenduseks võiks olla ruumide võimaldamine loodavas spordihoones.
- Noorte kaasamise parandamiseks tuleks luua noortevolikogu. Selle nimel juba tehakse eeltööd koolituste ja noortele projektides vastutuse andmise näol.
- Noortes tuleks arendada ettevõtlikkust ja luua kodukohaga tugevamat sidet läbi huvitegevuse, omaalgatuste ja projektide.
- Noorsootöö teenuste kättesaadavuse parandamiseks tuleks luua mobiilse noorsootöötaja positsioon, kelle rolliks võiks olla näiteks külamajades huviringide läbiviimine piirkonna noortele.
- Noorsootöötajate kvalifikatsiooni tuleks tõsta vähemalt 5. kutse tasemele ja seada selle saavutamisel ka edaspidised kvalifikatsiooninõuded.

SOTSIAALHOOLEKANNE, TERVISHOID JA TURVALISUS

Statistiline ülevaade

Kanepi vallas pakutavad sotsiaalhoolekandeteenused on:

- 1) koduteenus;
- 2) väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus;
- 3) tugiisikuteenus;
- 4) täisealise isiku hooldus;
- 5) isikliku abistaja teenus;
- 6) varjupaigateenus;
- 7) turvakoduteenus;
- 8) sotsiaaltransporditeenus;
- 9) eluruumi tagamine;
- 10) võlanõustamisteenus;
- 11) lapsehoiuteenus;
- 12) asendushooldusteenus ning
- 13) järelhooldusteenus.

Tervishoiuteenustest on Kanepi vallas kohapeal olemas perearst ja pereõde Kanepis ja Savernas ning hambaarst ja apteek Kanepis.

Sotsiaalhoolekande ja tervishoiu teenuste koormus ja nõudlus arengukava perioodi jooksul tõuseb, arvestades, et vanemaealiste arv kasvab. Samuti tuleb arvestada, et:

- Kanepi vald on üks suurima puuetega inimeste osakaaluga vald Eestis – 2021. aastal 18,2% (väikseim osakaal 2%, kõrgeim 25%, keskmine 10%)¹.
- Kuigi puuetega inimeste arv on viimaste aastate jooksul langenud, on suurenemas siiski liikumispuudega eakate arv, mis viitab teenuste füüsiliselt ligipääsetavaks tegemise vajalikkusele.
- Toimetulekutoetuseks väljamakstud summad on aastate jooksul vähenenud, mis viitab, et alla toimetulekupiiri elavate isikute arv ei kasva.
- Tööhõive (vanuses 16 kuni pensioniiga) on Põlvamaal kõige madalam – 61,6% (keskmine 75,2%)

Päästeameti andmetel on aastate lõike vähenenud tulekahjude arv ja päästesündmused, kus on vaja olnud aidata abitus seisundis inimest. Samal ajal on liiklusõnnetuste arv kasvanud.

¹ Allikas: Sotsiaalministeerium

Päästesündmused	2021	2020	2019	2018
Tulekahjud	16	18	22	17
Liiklusõnnetus	16	13	10	5
Ohu likvideerimine	31	39	37	22
Abitus seisundis inimene	0	8	2	1
Abitus seisundis loom/lind	8	4	3	2

Päästesündmused Kanepi vallas. Allikas: Päästeamet.

Üldpildi elanike tervislikust seisundist ja tervisekäitumisest saab **Põlvamaa 2022. aasta tervise ja heaolu ülevaatest**. Olulisemad tähelepanekud sealt on järgmised.

- Põlvamaa meestel on keskmiselt 41 tervena elatud aastat, mis on Eesti maakondade madalaim (keskmine 54,7 aastat).
- Elanikel on Eesti keskmiselt madalam enesehinnang oma tervisele.
- Põlvamaa elanike tervisekäitumine on söömisharjumuste, tervisespordi harrastamise, ülemäärase kehakaalu jm näitajate poolest umbes Eesti keskmine.
- Samal ajal on mitmed tervisenäitajad keskmisest halvemad – nt füüsiline võimekus, haiglaravil viibimine vigastuste tõttu, varajane suremus ning masenduse esinemine.
- Alkoholi tarbimine joonistub olulise probleemina: see on maakonnas riiklikust keskmisest kõrgem ning tingib ka keskmisest suurema suremuse.
- Erinevaid õnnetusjuhtumite ja kuritegude poolest on Põlvamaa näitajad Eestiga võrreldes keskmised.

Rahandusministeeriumi andmete kohaselt on valdkonna teenuste kriitilisemad väljakutsed järgmised.

- **Täiskasvanute sotsiaalhoolekandes** on nendeks kvaliteedijuhtimise süsteemi rakendamise puudumine, eakate toetatud elamise teenuse puudumine ja madal iseseisvat toimetulekut toetavate hoolekandeteenuste saajate hulk.
- **Laste heaolu** peetakse vajalikuks arendada koostööd teiste KOV-idega teenuste loomisel, luua lastega peredele suunatud teenus- ja kogukonnakeskus ning arvestada laste ja vanemate tagasisidega lastekaitseteenuste kvaliteedi juhtimisel.

- **Rahvatervise** edendamiseks soovitatakse luua rahvatervishoiu valdkonda suunav tööühm.
- **Turvalisuse ja ohutuse** vallas on olulisemaks probleemiks joobes juhtide kõrge hulk.

Valdkondlikud suundumused

Põlvamaa arengustrateegia 2035+ seab eesmärgiks olla tervete, hoitud ja õnnelike elanike maakond. Olulised märksõnad selles on enda ja oma lähedaste tervisest hoolimine, turvalisus ja ohtude ennetamine, tervislik ja aktiivne eluviis, pädevad terviseedendajad ja treenerid ning kaasaegsed asutused.

Heaolu arengukava 2023-2030 eelnõus seatud olulisemad suunad, mis mõjutavad kohalikku omavalitsust on:

- peresõbraliku keskkonna loomiseks teenuste arendamine, kogukondlike ennetus- ja peretöökeskuste loomine kohalikul tasandil lõimitud tervishoiu- ja sotsiaalteenuste pakkumiseks,
- võimaluste loomine lapse abivajaduse võimalikult varajaseks märkamiseks ning vajaliku toe õigeaegseks pakkumiseks kõigis vanuserühmades, et ennetada abivajaduse süvenemist,
- vanemaealiste ühiskonnaelus osalemise toetamine, kohaliku ja vabatahtliku tegevuse tugevdamine eakate sotsiaaltöös,
- sotsiaalhoolekandes abi andmise korraldamine esmajärjekorras kohalikul tasandil,
- avaliku raha suunamine senisest enam kogukonnapõhiste, kodus elamist ja toetatud elamist võimaldavate teenuste arendamisse, mahtude suurendamisse ja kvaliteedi (sh tulemuslikkuse) parandamisse ning
- teenuste arendamisel inimese terviklikust abivajadustest lähtumine ning pakutava abi parem koordineerimine ja integreerimine.

Rahvastiku tervise arengukava toob olulisemate Eesti elanikkonda mõjutavate terviseprobleemidena välja südame-veresoonkonna ja kroonilised hingamisteede haigused, pahaloomulised kasvaja, diabeedi ja vaimse tervise probleemid. Rahvatervise edendamiseks tuleks vähendada soolist, regionaalset ja hariduslikku ebavõrdsust tervisevaldkonnas ja katta vajalike tervishoiuteenuseid kohalikul tasandil. Lahenduste leidmiseks on oluline koostöö kõigi valdkondlike osapooltega loomaks vajalikud võimalused ja tingimused, mis toetavad inimest oma tervise eest vastutuse võtmisel.

Siseturvalisuse arengukava 2020-2030 näeb ette, et kohalikul tasandil tuleks luua koostöö- ja ennetusvõrgustikke, laiendada naabrivalve tegevust ja teisi kogukondlikke algatusi kodu ja naabruskonna turvalisemaks muutmiseks, arendada KOVide suutlikkust lahendada väiksemaid korrarikumisi ning kujundada KOVist turvalisust toetava elukeskkonna põhisuunaja.

Mis on valdkonnas hästi?

Arengukava avaliku küsitluse, kaasamise seminaride ja tööühma sisendina on toodud sotsiaalhoolekande, tervise ja turvalisuse valdkonna olulisemateks tugevusteks järgnevad aspektid.

- **Sotsiaalhoolekandesüsteem** suudab pakkuda indiviidi vajadustest lähtuvat personaalset abi ning võimaldab erinevate sotsiaaltoetuste näol tuge ja abi saada. Vallas on kättesaadav varjupaiga ja turvakodu teenus. Sotsiaaltransport võimaldab abivajajatel jõuda vajalike teenusteni. Tänu kodukohanduse projektile on puuetega inimeste olukord paranenud.
- **Eakaid toetatakse ja kaasatakse** valla ellu ning toimub tihe kultuurielu nende heaolu ja sotsiaalsete suhete toetamiseks. Eakate toetamiseks on olemas ka hooldekodud ja vajalikus mahus hooldekodu kohti.
- **Haridusvaldkond** on sotsiaalhoolekandele laste, noorte ja perede murede ennetamisel suureks toeks, pakkudes tasuta lasteaia kohti ja tasuta noorte huvitegevust ning tehes tihedat koostöö valla sotsiaaltöötajatega.
- **Tervisevaldkonnas** on oluline, et on olemas kohapealne apteek, perearstikeskus ja hambaarsti teenus.
- Valda on loodud võimalusi harrastamiseks tervislikke eluviise ning nähakse, et terviseteadlikkus on valla elanike seas tõusnud.
- **Turvalisuse** alavaldkonnas on peetud oluliseks "Kodud tuleohutuks" projektis osalemist.

Mis on valdkonna arenguvajadused?

Valdkonnaüleused arenguvajadused

- **Valdkonna tulemuslikkuse** tagamise oluline võti on koostöö arendamine, et sotsiaal- ja tervishoiutöötajatel, haridusvaldkonna tugispetsialistidel, turvalisuse alavaldkonna töötajatel ja noorsootöötajatel oleks võimalik elanike kohta infot jagada ja leida muredele ühiselt lahendusi.

- **Koostöö ja teenuste arendamiseks** võiks luua ühtsed keskused, kust saada vajalikku abi, olgu selleks psühholoog, võlanõustaja, perenõustaja, logopeed või juriidiline abi.
- **Esmavajaduste ja esmaste teenuste pakkumist** tuleks jätkuvalt pakkuda valla sees (nt perearst, põhiharidus jm).

Sotsiaalhoolekanne

- **Hoolekande teenuste** parendamiseks tuleks arendada teenuste kvaliteeti ja kvaliteedi juhtimist, tagada kvalifikatsiooniga töötajad ja laiendada hooldekodude kohtade arvu. Samal ajal on oluline ka arendada edasi koduhooldusteenust ja laiendada selle kättesaadavust.
- **Laste, noorte ja perede toetamiseks** on oluline tugispetsialistide olemasolu haridusasutustes ja nende koostöö sotsiaaltöötajatega. Oleks vaja ühist perede ja laste toetamise kompetentsikeskust, kus kõikide perede ja laste muresid ja küsimusi sotsiaal- tervishoiu- ja haridusvaldkonna töötajatega koos lahendada.
- **Sotsiaaltranspordi ja transporditeenuste** arendamine ja säilitamine on vajalik, et võimaldada vajalike teenuste kasutamist väljaspool Kanepi valda.
- **Elanike toimetuleku toetamiseks** tuleks luua Kanepi valda sotsiaaleluruume, tagada tugiisiku teenuse võimalikkus ning valdkonna töötajatele ja abivajajate toetajatele võimaldada koolitusi ja nõustamisi. Kogukonna elanikke tuleks teadvustada selles osas, kuidas kogukonnakaaslaste abivajadust märgata, vajalikku tuge pakkuda või kuhu edasi suunata.
- **Küla- või piirkonnakeskustes** võiks olla võimalik pakkuda eakatele ja abivajajatele dušši, pesu pesemise ja toitlustamise võimalust ning luua eakate päevakeskusi nende kodude lähedale.
- **Kodukohanduse programmi** toetamist võiks jätkata valla eelarvest, et parandada puudega inimeste liikuvust, pesemistingimusi ja köögi kasutamist.
- **Väljastpoolt sisseostetud teenuste** puhul on nende kättesaadavus ja järjepidevus probleemsed.
- **Lastekaitse** vallas tuleks arendada süsteemi, kuidas saada lastelt ja vanematelt tagasisidet neile pakutavate teenuste ja kogukonnaelu kohta.
- Kohalikul tasandil tuleks leida võimalusi, kuidas **tunnustada** sotsiaaltöötajaid ja valdkonda panustavaid vabatahtlikke.
- Oluliseks probleemiks on kõrge **töötuse** tase, mis tihedalt seotud ka alkoholismiga.
- **Noorte tööellu jõudmise toetamiseks** tuleks arendada vallas karjääriõpetust ja tagada huvitegevuse mitmekesisus.

Tervishoid

- **Elanike tervise toetamisel** on oluline rõhku seada teavitus- ja ennetustööle.
- **Koolides** tuleks tagada vaimse tervise tugiteenused ja tervishoiuteenused (kooliõde ja koolipsühholoog), sh koostöö ja info edastamine teistele valla tugispetsialistidele.
- **Perearstiteenuse** tagamiseks tuleb toetada perearstide püsimist ja nende teenuste arendamist.
- **Tervisliku liikumise järjepidevuse** tagamiseks eri vanusegruppidele ja piirkondadele tuleks leida võimalusi, kuidas elanikud saaksid liikuda ja sporti harrastada värskes õhus ja spordihoonetes.
- Vajaduspõhiselt võiks võimaldada sotsiaaltoetusena tervise- või ravitoetust, õendus-hooldusteenuse toetust.
- Valla töötajate väärtustamiseks võiks korraldada tervisepäevi ja rakendada spordi- ja tervisetootusi.

Turvalisuse vallas tuleks tugevdada koostööd ja infovahetust piirkonnapolitseinikuga. Panustama peaks ka ohutuse ja turvalisuse alasesse ennetustöösse ja projektidesse. Õnnetuste vältimiseks on ka turvalisuse vallas oluline puudega inimestele kodukohanduse jätkumine.

KULTUUR, SPORT JA KOGUKOND

Statistiline ülevaade

Kultuuri ja spordi valdkonnas korraldatakse Kanepi vallas igal aastal mitmeid erinevaid üritusi. Tähtsaimateks nendest on järgmised.

Sündmus	Külastajate arv
Kanepi Festival	~ 2000 inimest
WRC Rally estonia	~ 30000 inimest
Käbliku Beer Camp & Rock'n Roll	~ 1000 inimest
Kanepi valla rahvatratlonite sari 3 etappi	~ 1000 inimest
Kõlleste rattamaraton	~ 700 inimest
Kõivualutse laat	~ 2000 inimest
Ökofestival	~ 6000 inimest
Postitee Pillerkaar	~ 1000 inimest
Lõõtspillipidu Maaritsas	~ 300 inimest
Kanepi kevadlaat	~ 500 inimest
Rahvusvaheline (eakate) tantsupäev	-150 inimest
<i>Kihelkonnasündmused</i>	-500 inimest

Kanepi vallas tegutsevad järgmised spordiühendused:

1. MTÜ Õnneliku lapse joogastuudio
2. Kagu Vibuklubi
3. MK Discgolf MTÜ
4. MTÜ Otepää Motoklubi
5. MTÜ Motoklubi Garaaž 12
6. MTÜ Spordiklubi Kõlleste
7. MTÜ Põlgaste Mudeliklub

Kanepi vallas tegutsevad järgmised kultuuri- ja kogukonnaühendused ja aktivistid:

1. MTÜ Alle-Saija Teatritalu
2. Tarmo Tagamets
3. Janne Suits
4. Ihamarulased MTÜ
5. Postitee MTÜ
6. Ristikhein MTÜ
7. MTÜ Maaritsa
8. MTÜ Koduküla Valgjärve
9. MTÜ Prangli Külaselts
10. Jaak Madismäe
11. MTÜ Kanepi Kodukaunistamise Selts
12. Põlgaste Seltsing Tegusad
13. MTÜ Kanepi Laulu Selts
14. Kaagvere-Karste Küla Selts MTÜ
15. MTÜ Saverna Kes Kus
16. MTÜ Krootuse Kultuuriselts
17. MTÜ Kõlleste Avatud Noortekeskus
18. MTÜ Kooraste Küla Selts
19. MTÜ Päri Selts

Valdkondlikud suundumused

Põlvamaa arengustrateegia 2035+ dokumendis on sõnastatud järgmised põhimõtted, mille järgi tuleks kultuuri- ja spordivaldkonda 2035 aastani arendada.

- **Pärandit hoidev ja uusi väärtusi loov maakond.** Kultuuripärandi ja kultuurilise identiteedi hoidmine, pärimusõpe, kultuuripärandit väärtustavad kogukonnad. Uute algatuste soosimine. Koordineeritud ja koostöine maakondlik kultuurikorraldus kultuurielu mitmekesistamiseks.
- **Tegusate ja võimekate kogukondade maakond.** Motiveeritud ja pädevad kogukondade juhid, suutlikkus rahastada omatulu arvelt, toetusmeetmete olemasolu, partnerlus KOViga, koolitusprogrammid eestvedajatele.
- **Tervete, hoitud ja õnnelike elanike maakond.** Oma ja lähedaste tervisest hoolimine, tervislik ja aktiivne eluviis, pädevad terviseedendajad ja treenerid, kaasaegsed asutused.

Riigi kultuurivaldkonna arengukavas toodud olulisemad suunised, mille alusel tuleks kultuuri- ja spordivaldkonda 2035. aastani arendada.

- Kultuuritöötajate töö- ja palgatingimuste parandamine.
- Igale lapsele ja noorele juurdepääsu tagamine mitmekülgsel ja kvaliteetsel kultuurile nii tegija kui ka osasaajana.
- Eakate vajadustega arvestamine kultuuriteenuste pakkumisel ning füüsilise ja digitaalse keskkonna arendamisel.
- Regionaalse kultuurikorralduse arendamine.

Eesti spordipoliitika põhialused on järgmised.

- Elanikkonna liikumise ja sportimise soodustamiseks teevad eri valdkonnad sisulist koostööd. Osalemine liikumisüritustel ja vajaduspõhine tervisekontroll on kättesaadav kõigile.
- Planeerimisel ja projekteerimisel käsitletakse liikumispaiku ning -alasid avaliku ruumi lahutamatu osana. Sporditaristu peab olema kõigile kättesaadav.
- Spordi korraldamisel ning sporditaristu rajamisel ja ajakohastamisel järgitakse keskkonnasäästlikkuse põhimõtteid.

Mis on valdkonnas hästi?

- Kanepi vallas on olemas 6 kultuuriasutust ja 4 MTÜ-de eestvedamisel toimivat külakeskust, oma tegutsev kirik, mis hoiavad vallas kultuuri ja kogukonnaelu.
- Teiste valdadega võrreldes läheb päris suur osa KOV-i eelarvest kultuuri toetamisele.
- Toimuvad mitmesugused traditsioonilised üritused, kogukonnapäevad. Vallas ühtsustunde tekitamiseks toimuvad periooditi (iga 5 aasta tagant) kihelkonna aastapäevad.
- Raamatukogud on suuresti kogukonnakeskused, mis toetavad valla elanikke sotsiaalselt ja digitaalselt ning koguvad ja jagavad infot. Põhitööga koos moodustavad erinevad ülesanded päris kõrge koormuse, mida tõsta pole mõistlik. Raamatukogude funktsioonide laiendamine ei ole otstarbekas, kui selleks ei leita lisatoetusi.
- Eakad on aktiivsed, oskavad enda eest seista, neile pakutakse mitmeid vajalikke teenuseid ja vaba aja veetmise tegevusi.

Mis on valdkonna arenguvajadused?

Rahandusministeeriumi andmebaasi minuomavalitsus.ee kajastab ülevaadet valdkonna teenuste kvaliteedi kohta, millest olulisemad kitsaskohad Kanepi vallas on järgmised:

- Treenerite kvalifikatsioon: alla 25% omab treenerikutset
- Elanike rahulolu liikumis- ja spordivõimalustega on rahuldav - hinne 3-5-st.:
- Raamatukoguhoidjate töötasu on alla 75% kultuuritöötajate alammäärast.
- Ligipääsetavuse osas on alla pooltele hoonetele tagatud füüsiline ligipääs.

Avaliku küsitluse tulemuste ja kaasamiseminaride arutelude põhjal peeti olulisemaks järgnevaid arenduskohti:

- **Koostöö** valla kultuuriasutuste vahel võiks olla tihedam. KOV-i koordineeriv roll pole hetkel piisav koostöö soodustamiseks.
- **Kultuuri-, spordi- ja kogukonnasündmuste** osas on valla ajalugu ja kohaliku kultuuri propageerivaid tegevusi ja sündmusi on pigem vähe ning nende arvu võiks kasvatada. Perespordi kultuur on soiku vajunud ja vajaks taas elustamist. Kultuuri- ja spordisündmused võiks olla omavahel lõimitud.
- Vallas tuleks tõsta **noorte füüsilist aktiivsust**. Selleks on vaja neile mitmekesiseid spordivõimalusi luua ja soodustada uute spordiala huviringide loomist vastavalt noorte huvidele. Täiendavalt tuleks pakkuda neile ka spordialal väljundeid võistluste näol.
- Valla kultuurivaldkonna **töötajate palk** on võrdlemisi madal, mistõttu tuleks kultuurielu hoidmiseks palka väärivat töötasu.
- **Töötajate motivatsiooni** tuleks tõsta läbi valla asutuste töötajatele mõeldud koostöökohtumist, rekreatsiooniürituste, motivatsioonipäevade, väljasõitudega või muu taolisega.
- **Iga-aastane kultuuritegijate tunnustamine** pole võrreldav teiste valdkondade esindajatega. Selleks võiks luua valla tunnustussündmustel rohkem kultuurivaldkonna tunnustusstatuut - nt aasta noor kultuuritegija või tunnustused elutöö eest.
- **Valdkonnaga tegelejaid** on piisavalt palju, kuid tegevuste tulemust, kvaliteeti ja mõju on raske hinnata.

- **Projektide kirjutamise** oskus on kultuuri- ja kogukonnaühenduste seas madal ning, pigem toetuvad need KOV-i toetustele. Lisarahastust suuremas mahus tegutsemiseks ei otsita. Samas võiks projektikirjutamise ja lisaresursside leidmise võimekus võimestada kogukondi ja vabastada valla ressursi. Näiteks võiks kasutada Kultuurkapitali rahastusvõimalusi MTÜ-de tegevuste elluviimisel ja arendada tegutsejate seas selleks vajalike teadmiste ja oskuste olemasolu.